mgr Marcin Ostrowski

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.

Od efektu Mozarta do hipotezy OPER-y - badanie wpływu kształcenia muzycznego na rozwój umiejętności językowych uczniów ogólnokształcących szkół muzycznych

Niniejszy projekt badawczy ma na celu wyjaśnienie związku pomiędzy rozwojem muzycznym a rozwojem językowym oraz ukazanie wyzwań i możliwości edukacji językowej w szczególnym kontekście kształcenia realizowanego w ogólnokształcących szkołach muzycznych. Dotychczasowe badania wskazują na kilka pozornie odległych oddziaływań takich jak wpływ słuchania muzyki na funkcjonowanie sfery poznawczej, wpływ instrumentalnego lub wokalnego kształcenia muzycznego na rozwój językowy i szerzej poznawczy oraz zastosowań muzyki i aktywności muzycznych w muzykoterapii. Elementem łączącym różnorodne formy oddziaływania muzyki jest kluczowe znaczenie przetwarzania w kanale audytywnym i powiązanych z nim interakcji pomiędzy różnymi ośrodkami mózgu jak i potencjalnego występowania oddziaływań na różne aspekty funkcjonowania poznawczego.

Badania relacji muzyka-język ukazują zagadnienia i mechanizmy istotne z perspektywy językoznawstwa i glottodydaktyki oraz ich potencjalnych zastosowań edukacyjnych. Należą do nich: zależność pomiędzy efektywnością słuchowej percepcji muzyki i języka oraz jej potencjalne następstwa dla produkcji językowej i procesów pamięciowych, a także oddziaływanie muzyki i kształcenia muzycznego na funkcjonowanie i rozwój emocjonalny, osobowościowy i społeczny oraz ich potencjalne zastosowania terapeutyczne w edukacji. Wyjaśnienie powyższych kwestii pomoże w określeniu potencjalnych mechanizmów stanowiących podstawy relacji pomiędzy domenami muzyki i języka oraz umożliwi wskazanie najbardziej prawdopodobnych oddziaływań różnych aktywności muzycznych i form kontaktu z muzyką na edukację językową uczniów ogólnokształcących szkół muzycznych.

Część teoretyczna pracy ujęta w pierwszych czterech rozdziałach zawiera omówienie teorii, pojęć i wyników badań dotyczących funkcjonowania domen muzyki i języka oraz potencjalnych źródeł zależności pomiędzy nimi.

Rozdział pierwszy prezentuje przedmiot badawczy pracy w kontekście celów i wyzwań współczesnej glottodydaktyki oraz szczególnych warunków i możliwości edukacji językowej osób kształconych muzycznie.

Rozdział drugi zawiera analizę teoretycznych podstaw zależności pomiędzy słuchową percepcją muzyczną a percepcją i produkcją językową. Przedmiotowe relacje omówiono w kontekście badania potencjalnego wpływu wokalnej i instrumentalnej praktyki muzycznej na funkcjonowanie audytywnego kanału przetwarzania języka i muzyki. Omówiono wyniki badań nad strukturalną i funkcjonalną organizacją mózgową domen muzyki i języka w relacji do teorii umysłu, sugerujące możliwość występowania relacji pomiędzy tymi dwiema sferami.

Rozdział trzeci przedstawia analizę badań nad oddziaływaniem różnych form kontaktu z muzyką i aktywnością muzyczną na różnorodne aspekty funkcjonowania poznawczego, ze szczególnym uwzględnieniem sfery językowej. Uwzględniono analizę badań poświęconych wpływom słuchania muzyki na stany emocjonalne i efektywność funkcji poznawczych, relacjom pomiędzy predyspozycjami muzycznymi a funkcjonowaniem poznawczym w zakresie przetwarzania językowego, relacjom pomiędzy kształceniem muzycznym a percepcją języka i zapamiętywaniem treści językowych oraz najważniejszym osiągnięciom muzykoterapii opartym na wykorzystaniu neuroplastycznych procesów adaptacyjnych mózgu oraz muzyki i aktywności muzycznych w terapiach przywracających m.in. sprawność mowy i funkcji motorycznych. Wszystkie omawiane efekty są związane z działaniem słuchowej

percepcji muzycznej i językowej oraz wyjaśniane w kontekście krótko- i długotrwałych oddziaływań aktywności muzycznych na funkcjonowanie różnych obszarów mózgu oraz ich wzajemnych interakcji.

Rozdział czwarty zawiera opis i analizę organizacji kształcenia w ogólnokształcących szkołach muzycznych w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej z uwzględnieniem zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej i założeń europejskiej polityki edukacyjnej i kulturalnej. Omówienie aktów prawnych daje wgląd w wymagania stawiane uczniom na każdym etapie edukacyjnym oraz wyzwania tej formy kształcenia i związane z nią możliwości.

Część badawcza pracy obejmuje trzy etapy badawcze: badanie psycholingwistyczne percepcji muzycznej i językowej uczniów kształconych muzycznie, ogólnopolskie badanie ankietowe nauczycieli języków obcych uczących w ogólnokształcących szkołach muzycznych oraz studium przypadku oparte o roczny autorski program nauczania realizowany z grupą kształconą muzycznie. Badania te dostarczają trzech odrębnych, lecz powiązanych ze sobą perspektyw.

Rozdział piąty przedstawia cele, hipotezy i metodologię badań własnych. Zawarto w nim kolejno założenia i procedurę badania psycholingwistycznego, ogólnopolskiego badania ankietowego i studium przypadku wraz z opisem i uzasadnieniem zawartej w nim Zintegrowanego Nauczania Muzyczno-Językowego.

Rozdział szósty prezentuje wyniki badania psycholingwistycznego weryfikującego sugerowaną w literaturze badawczej relację pomiędzy sprawnością percepcji muzycznej a efektywnością percepcji językowej. Badanie zawierające pomiar szybkości i poprawności rozpoznawania różnic kilkusekundowych bodźców słuchowych przeprowadzono z udziałem uczniów kształconych muzycznie oraz grupy kontrolnej.

Rozdział siódmy zawiera analizę wyników ogólnopolskiego badania ankietowego przeprowadzonego wśród nauczycieli języków obcych uczących w ogólnokształcących szkołach muzycznych i poświęconego kwestiom edukacji językowej w szkolnictwie muzycznym. Analizie poddano następujące aspekty: organizacja nauczania, czynniki sprzyjające nauczaniu oraz potencjalne wyzwania i trudności, występowanie, charakter i zakres wpływu kształcenia muzycznego na rozwój językowy oraz metody i techniki stosowane przez nauczycieli języków obcych.

Rozdział ósmy zawiera raport z rocznego programu nauczania autorską metodą zintegrowanego kształcenia muzyczno-językowego. Przeanalizowano wyniki uczniów w zakresie badanych sprawności rozumienia tekstów czytanych i słuchanych, tworzenia wypowiedzi pisemnych oraz znajomości słownictwa, środków i funkcji językowych. Wyniki te poddano analizie statystycznej oraz korelacyjnej, uwzględniającej uzyskane w eksperymencie psycholingwistycznym pomiary sprawności percepcji muzycznej i językowej. Omówiono również obserwacje i wnioski praktyczne z przeprowadzonego badania w celu oceny wartości koncepcji muzyczno-językowej integracji międzyprzedmiotowej.

Podsumowanie pracy zawarte w rozdziale dziewiątym zawiera omówienie hipotez oraz wnioski dotyczące kierunków i możliwości badania wpływu muzyki i kształcenia muzycznego na rozwój językowy i funkcjonowanie poznawcze oraz perspektyw dla dalszego rozwoju koncepcji nauczania językowego i wzbogacania oferty edukacyjnej ogólnokształcących szkół muzycznych.

Marian Ostrowski